

УДК 159.9:81.165.6

Чиханцова О. А.,

кандидат психологічних наук, доцент,
старший науковий співробітник Лабораторії психології особистості імені П. Р. Чамати,
Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України,
chyhantsova@gmail.com

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ВИПУСКНИКІВ ШКІЛ ДО ОВОЛОДІННЯ ІНОЗЕМНИМИ МОВАМИ

У статті представлено результати дослідження психологічної готовності випускників шкіл до оволодіння іноземними мовами в закладах вищої освіти. Наведено показники стану розвитку психологічної готовності випускників загальноосвітніх та спеціалізованих закладів середньої освіти до оволодіння іноземними мовами. Виявлено, що розвиток психологічної готовності старшокласників до оволодіння іноземними мовами істотно залежить від низки факторів як суб'єктивного, так і об'єктивного характеру. Визначено рівні сформованості компонентів психологічної готовності старшокласників до оволодіння іноземними мовами.
Ключові слова: психологічна готовність; заклад загальної середньої освіти; оволодіння іноземними мовами; старшокласник.

Чиханцова Е. А.,

кандидат психологических наук, доцент,
старший научный сотрудник Лаборатории
психологии личности имени П. Р. Чаматы,
Институт психологии имени Г. С. Костюка НАПН
Украины,
chyhantsova@gmail.com

ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ ГОТОВНОСТЬ ВИПУСКНИКОВ ШКОЛ К ОВЛАДЕНИЮ ИНОСТРАННЫМИ ЯЗЫКАМИ

В статье представлены результаты исследования психологической готовности выпускников школ к овладению иностранными языками в учреждениях высшего образования. Приведены показатели состояния развития психологической готовности выпускников общеобразовательных и специализированных учебных заведений к овладению иностранными языками. Выведено, что развитие психологической готовности старшекласников к овладению иностранными языками существенно зависит от ряда факторов как субъективного, так и объективного характера. Определены уровни сформированности компонентов психологической готовности старшекласников к овладению иностранными языками.

Ключевые слова: психологическая готовность; заведение общего среднего образования; овладения иностранными языками; старшекласник.

Chyhantsova, Olena,

PhD in Psychology, Associate Professor,
Senior Research Scientist of Chamata Laboratory of Personality Psychology,
Kostiuk Institute of Psychology, National Academy of Educational Sciences
of Ukraine,
chyhantsova@gmail.com

HIGH SCHOOL GRADUATES' PSYCHOLOGICAL READINESS TO MASTERING FOREIGN LANGUAGES

In this work, the author presents the results of her research on psychological readiness of high school graduates to learning foreign languages in tertiary institutions. The article discusses the importance of foreign language professional communication and the problem of developing foreign language skills of high school graduates, and determines levels of senior pupils' psychological readiness components to mastering foreign languages. The research results were obtained from the present development state of psychological readiness of the Ukrainian general and specialized educational institutions graduates to master foreign languages. The effectiveness of building foreign language communication is due to a number of psychological and pedagogical factors, which can be defined as significant circumstances that influence the success of developing professional communication. These success factors are based on the structure of educational activities, the certain conditions for developing internal motivation for communication, and the improvement of educational process through the inclusion of senior pupils in discussion of specific situations. The important task of teaching foreign languages for professional purposes is to form students' specialized competences in the areas of professional and situational communication to enable their acquisition of up-to-date professional information from foreign language sources.

Key words: psychological readiness; general secondary education establishment; mastering of foreign languages; high school graduate.

Постановка проблеми. У розвитку професійної освіти відбуваються істотні зміни, що потребують визначення рівня підготовки випускників шкіл до оволодіння іноземними мовами в закладах вищої освіти. При цьому вагомим значення набувають практичні вміння, які передбачають готовність до оволодіння іноземною мовою ділового професійного спілкування в усній та письмовій формах для ефективного її використання в майбутній професійній діяльності.

Ефективність формування іншомовної комунікативної компетентності обумовлена низкою психологічних та педагогічних факторів, які можна визначити як суттєві обставини, що впливають на успішність розвитку в майбутніх фа-

хівців умінь спілкування. Фактори успішності ґрунтуються на структурі навчальної діяльності, яка дозволяє ідентифікувати їх із її структурними компонентами створення умов для розвитку внутрішньої мотивації до спілкування, удосконалення освітньо-виховного процесу за рахунок включення учнів в обговорення конкретних ситуацій.

Проблемою навчання старшокласників іноземних мов у закладах вищої освіти є те, що випускники шкіл не володіють знаннями з іноземної мови за фахом, а обравши заклад вищої освіти та спеціалізацію, вони починають вивчати іноземну мову за професійним спрямуванням і ставляться до неї не більше як до предмета з циклу обов'язкового вивчення. Для них головним є профілюючий предмет.

Сьогодні навчання іноземних мов висуває за головну мету підготовку спеціаліста, здатного використувати її як інструмент професійної діяльності й професійного пізнання [2–6; 8; 10–12].

Навчання іноземної мови майбутніх фахівців повинно розглядатися разом з їхньою подальшою професійною діяльністю. Важливим завданням навчання іноземної мови за професійним спрямуванням є формування спеціальної компетентності у сферах професійного спілкування, оволодіння новітньою фаховою інформацією за допомогою вивчення іноземних джерел.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом проблема поліпшення іншомовної підготовки фахівців різного професійного спрямування набула особливої актуальності й стала предметом багатьох досліджень, зокрема психологічні аспекти формування комунікативної компетентності вивчалися багатьма науковцями [3; 5; 7; 8; 10–12] та ін.

Проблеми засвоєння іноземної мови були предметом низки психолого-педагогічних досліджень, у яких розглядалися як загальні закономірності оволодіння іноземною мовою (Б. Беляєв, І. Зимня, Д. Ларсен-Фріман, Л. Онуфрієва, А. Шахнарович та ін.), так і конкретні психолого-педагогічні умови оволодіння іноземною мовою при систематичному навчанні в закладах освіти (Б. Бенедиктов, М. Вайсбурд, Н. Імедадзе, Н. В. Кузьміна, Н. Шевченко та ін.).

Ми поділяємо підходи дослідників, у яких висвітлено особливості спілкування іноземними мовами за фахом [1; 2; 5; 7], а оволодіння іноземними мовами за фахом вважається вагомим складником професійної компетентності, яка має в

кожному виді діяльності свою специфіку [9].

На формування психологічної готовності старшокласників до спілкування іноземною мовою впливають і умови навчання, й індивідуально-психологічні, вікові особливості учнів. Ми поділяємо думку С. Бучацької про те, що варто створювати такі умови, за яких учень був би суб'єктом навчальної діяльності, її активним учасником і творцем; коли навчання сповнюється особистісного, професійно спрямованого змісту, а навчальні завдання містять різноманітні аспекти його майбутньої фахової діяльності та стають певним підготовчим етапом його трудової діяльності [2].

Мета статті – виокремити чинники, що визначають сформованість компонентів психологічної готовності старшокласників до оволодіння іноземними мовами за фахом.

Виклад основного матеріалу дослідження. Значимо, що *психологічна готовність* включає в себе, з одного боку, запас знань, умінь і навичок; з іншого — риси особистості: переконання, здібності, інтереси, професійну пам'ять, мислення, увагу, працездатність, емоційність, моральний потенціал особистості. Психологічною готовністю вважають психічний феномен, за допомогою якого пояснюють стійкість діяльності людини в мотивованому просторі.

Психологічна готовність старшокласників до оволодіння іноземними мовами являє собою цілісне утворення психіки, що інтегрує в собі декілька компонентів. Говорячи про психологічну готовність учнів до оволодіння іноземними мовами, передусім мають на увазі ті морально-психологічні якості, які визначають їх позитивне ставлення до вивчення іноземних мов.

Структура психологічної готовності старшокласників до оволодіння іноземними мовами в закладах вищої освіти подана як інтегральна єдність таких компонентів: мотиваційний (фактор активності та регуляції особистості до вивчення іншої мови); когнітивний (характеризує зумовленість психологічної готовності до оволодіння учнями іноземною мовою рівнем розвитку когнітивних здібностей учнів і засвоєних ними знань, уявлень щодо її значення в професійній діяльності); операційно-діяльний (охоплює систему практичних навичок та умінь щодо оволодіння іноземною мовою); емоційно-вольовий (відображає рівень психічної саморегуляції старшокласників у процесі оволодіння іноземною мовою) (див. Табл.1).

Таблиця 1

Структура психологічної готовності особистості до іноземномовної діяльності

<i>Компоненти структури психологічної готовності</i>			
<i>Мотиваційний</i>	<i>Пізнавальний</i>	<i>Емоційний</i>	<i>Вольовий</i>
Прагнення стати хор- шим спеціалістом. Прояв інтересу до зарубіжних колег та справ. Прагнення досягти успіху, показати себе з кращого боку, можливість отримати вищу заробітну плату.	Розуміння поставлених завдань. Чітке уявлення про майбутню діяльність. Знання матеріалу мовою оригіналу.	Любов до обраної про- фесії, почуття особистої відповідальності. Упевненість у своїх знаннях і силах при спілкуванні з іноземцями.	Уміння керувати собою в конкретних ситуаціях. Здатність долати сумніви, незнання деякого матеріалу (лексичного чи граматичного), напруженість.

Дослідження було проведено з учнями 9-11 класів (усього в експерименті взяло участь понад 400 старшокласників), 15 вчителями-експертами іноземної мови спеціалізованої школи № 31 м. Києва, Українського коледжу ім. В.О. Сухо-млинського м. Києва, загальноосвітнього на-вчального закладу «Школа екстернів» м. Києва, коледжу «Освіта» м. Києва, спеціалізованої шко-ли № 125 м. Києва, гімназії № 5 м. Коростишева, загальноосвітніх шкіл (ЗОШ) №1 м. Татарбунари і с. Трапівка Одеської області та 85 студентів не-мовних спеціальностей Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна».

Психодіагностичний комплекс, використаний у роботі, призначений для: визначення рівнів шкільної тривожності старшокласників («Мето-дика шкали особистісної тривоги», адаптована А. Прихожан), визначення смисложиттєвих орі-єнтацій («Методика СЖО», адаптована Д. Леон-тьєвим), визначення рівнів реактивної та особис-тісної тривожності («Методика діагностики са-мооцінки» Ч. Спілбергера–Ю. Ханіна), визна-чення інтересів людини («Методика ДДО» Є. Клімова), авторська методика визначення мо-тивації вивчення іноземних мов та ін.

У дослідженні була проведена діагностика сформованості всіх компонентів психологічної готовності старшокласників до оволодіння іно-земними мовами за фахом, проведена експери-ментальна перевірка правомірності існування за-значеної структури психологічної готовності. Важливо зазначити, що мотивація є найважливі-шим фактором регуляції активності особистості, її поведінки та діяльності. Від неї залежить напо-легливість у досягненні мети, величина зусиль, бажання виконати завдання добре тощо. Одним з найважливіших складників мотивованої пове-

дінки є життєві цілі, оскільки вони зумовлені мотивами, які пов'язані з зовнішньою, а на-вчальні – із внутрішньою мотивацією [8].

Отже, наскільки чітку та ясну мету щодо май-бутньої діяльності старшокласники собі ставлять, настільки результативним буде оволодіння ними іноземною мовою за фахом. Для старшого шкіль-ного віку характерне становлення мотивації на-вчання [3; 4], тобто потреба у визначенні планів на майбутнє, самопізнанні себе як особистості, оцінці своїх можливостей у виборі професії, інтерес до самоосвіти, стійкість інтересів. Продовжують розвиватися пізнавальні мотиви – інтереси до нових знань, здатність до подолання труднощів у процесі їх отримання. У цей віковий період відбу-вається поява нових мотивів – професійних.

Слід підкреслити, що з-посеред компонентів мотивації, які можуть мати вирішальний вплив на успішність оволодіння старшокласниками іно-земними мовами, ми виокремлюємо пізнавальні мотиви, мотиви обміну інформацією з іноземни-ми колегами, мотиви працевлаштування, мотиви престижу спілкування іноземними мовами та мо-тиви матеріального характеру.

Але основним видом діяльності, через який реалізується мотивація оволодіння старшоклас-никами іноземними мовами, є спілкування.

За результатами проведеного дослідження з'я-совано, що комплексне врахування компонентів психологічної готовності старшокласників до оволодіння іноземними мовами буде сприяти створенню позитивного їх ставлення до навчан-ня, зняття можливого психологічного диском-форту, який пов'язаний з оволодінням інозем-ними мовами.

Готовність випускника школи до оволодіння іноземними мовами в закладах вищої освіти скла-

дається з таких блоків, як професійна орієнтація (готовність до професійного навчання), безпосередній процес опанування знаннями і вміннями в контексті відповідної професії (професійна готовність), наявність адекватних змісту діяльності якостей і рис особистості (особистісна готовність), адаптація на першому курсі закладу вищої освіти після завершення навчання в школі (професійна адаптація).

За результатами тестування в структурі мотивації учнів до вивчення іноземної мови виокремлено такі групи мотивів: пізнавальні, мотиви обміну інформацією з іноземними колегами, мотиви майбутнього працевлаштування, престижу спілкування іноземними мовами, мотиви матеріального характеру. У Табл. 2 подано вагомість кожної із зазначених груп мотивів учнів 9 та 11 класів загальноосвітніх та спеціалізованих шкіл.

У ході дослідження на прикладі учнів загальноосвітніх навчальних закладів та учнів шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов вивчено рейтинг усіх груп мотивів щодо оволодіння іноземними мовами в майбутній професійній діяльності. На першому місці у випускників школи – мотиви працевлаштування та навчання за кордоном, що свідчить про високу потребу майбутніх спеціалістів в особистісному розвитку за допомогою знань та вмінь з іноземної мови.

Отже, мотивація оволодіння іноземними мовами в старшокласників шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов вища, ніж у старшокласників загальноосвітніх навчальних закладів. Це зумовлено тим, що в обох зазначених групах учнів було різним усвідомлення сутності майбутнього використання іноземної мови для майбутньої професійної діяльності.

У структурі мотиваційного компонента до оволодіння старшокласниками іноземними мовами

не виявлено значущих відмінностей залежно від їхньої статі. Загальна вагомість мотивації до оволодіння іноземною мовою в старшокласників із села є дещо нижчою порівняно з випускниками міських шкіл (3,72 проти 3,91 бала). Старшокласники сільських загальноосвітніх навчальних закладів більшою мірою, ніж міських, не задоволені організацією навчального процесу та умовами навчання. Рівень навчальної успішності дещо вищий у дівчат, ніж у хлопців при неістотній кількісній різниці в ставленні до власних здобутків в опануванні іноземної мови.

За результатами експерименту з'ясовано, що 37% учнів (N=244) старших класів подобається іноземна мова у школі й вони хотіли б продовжити її вивчення в закладах вищої освіти, 45% – не виявляють до неї інтересу, а 18% опитаних висловили негативне ставлення до вивчення іноземної мови і не хотіли б витратити свій час на заняття з іноземної мови в закладах вищої освіти.

Також виявлено, що майже всі учні старших класів шкіл з поглибленим вивчення іноземних мов (N=138) (92,6%) мають бажання продовжити вивчення іноземної мови в закладах вищої освіти на відміну від учнів загальноосвітніх навчальних закладів (N=106) (78,3%). Це вказує на те, що іноземним мовам у школах з поглибленим вивченням іноземних мов приділяють значно більше уваги, ніж у загальноосвітній школі, до того ж для учнів спеціалізованої школи вони не є перешкодою при вступі до закладів вищої освіти чи проблемою навчання в майбутньому. Старшокласники загальноосвітніх навчальних закладів (36,9%) та учні шкіл з поглибленим вивченням іноземної мови (30,0%) вивчають останню лише як обов'язковий шкільний предмет, що передбачений навчальним планом. Так, 10,4% старшокласників загальноосвітніх навчальних закла-

Таблиця 2

Сформованість мотивації до оволодіння іноземними мовами в учнів основної та старшої шкіл

Групи мотивів	Вагомість мотивів		
	Учні 9 класів (N=123)	Учні 11 класів (N=244)	
		Загальноосвітні навчальні заклади	Школи з поглибленим вивченням іноземних мов
1. Пізнавальні	0,69	0,68	0,86
2. Матеріального характеру	0,86	1,20	0,88
3. Престижності спілкування іноземними мовами	0,92	0,35	0,44
4. Обміну інформацією та професійного спілкування	0,81	1,12	1,08
5. Працевлаштування та навчання за кордоном	0,89	1,17	1,37

дів та 10,1% учнів шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов майже не виявляють інтересу до іноземної мови ні як до навчального предмета, ні як до засобу спілкування, особливо до вивчення її за фахом чи з урахуванням профільності старшої школи.

Так, 41,1% учнів (N=244) зацікавлені у вивченні іноземної мови в майбутньому, адекватно реагують на зовнішні стимули (вимоги батьків, соціальних оцінок та ін.). Майже однакова кількість старшокласників із загальноосвітніх навчальних закладів (16,9%) та шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов (18,8%) мають стабільний інтерес до іноземної мови і бажання та потребу продовжити згодом вивчення цієї мови за фахом у закладах вищої освіти.

Проведене нами дослідження інтересів учнів старших класів і характеру їхніх ставлень до іноземної мови за фахом у закладах вищої освіти виявило відсутність у них стійкої мотивації до подальшого вивчення та вдосконалення іноземної мови з метою успішної професіоналізації. Так, 10,2% учнів загальноосвітніх навчальних закладів та 9,8% старшокласників шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов пояснюють таке негативне ставлення тим, що не бачать потреби та особистісної значущості іноземної мови для своєї майбутньої професійної діяльності.

Емпіричне вивчення когнітивного та операційно-діяльного компонентів психологічної готовності учнів вказує на незначну різницю між успішністю учнів загальноосвітніх навчальних закладів та шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов і характеризуються посереднім рівнем розвитку.

Після проведеного нами зрізу знань з іноземної мови серед учнів, які поглиблено вивчають іноземні мови, ми отримали показники рівнів сформованості когнітивного компонента психологічної готовності (див. Рис.1). Роботи оцінювалися за 12-бальною шкалою (12, 11, 10 балів – високий рівень; 9, 8, 7 балів – середній рівень; 6, 5, 4 бали – низький рівень).

Старшокласники загальноосвітніх навчальних закладів мають середній рівень розвитку таких складників когнітивного компоненту, як теоретичні знання про основні поняття з іноземних мов (7,9 бала) та пошуково-інформаційний складник (7,6 бала). Проте операційно-діяльний складник готовності як здатність практично реалізувати знання з іноземних мов виявилася на низькому рівні розвитку, що підтверджує невміння учнів

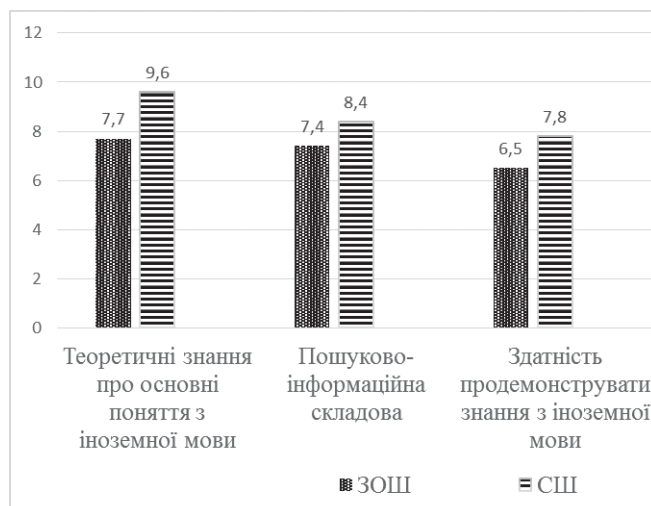

Рис. 1. Рівні сформованості когнітивного компонента психологічної готовності старшокласників до оволодіння іноземними мовами

Умовні позначення до Рис. 1: ЗОШ – загальноосвітні навчальні заклади; СШ – школи з поглибленим вивченням іноземних мов.

відтворювати самостійно набуті теоретичні знання з іноземної мови, перетворювати їх у навчання та використовувати на практиці.

На жаль, коефіцієнт результативності та коефіцієнт якості знань старшокласників з іноземної мови обох типів шкіл вказує на початковий ступінь їх сформованості. Лише коефіцієнт результативності знань учнів, які поглиблено вивчають іноземні мови має середній показник (0,76).

Вивчення емоційно-вольового компонента психологічної готовності старшокласників до оволодіння іноземними мовами показало, що хвилювання на уроках іноземної мови притаманні 87,7% старшокласників, а саме позитивні емоції, передовсім задоволення та радість, під час спілкування іноземними мовами відчуває лише 18,1% учнів, 34,8% виявляють зацікавленість в іншомовному спілкуванні. Високий рівень хвилювання характерний для 25,4% старшокласників, у 9,4% учнів проявляється навіть страх. Виявлені й учні, які залишаються байдужими до занять з іноземної мови (12,7%). Майже половину старшокласників (47,1%) супроводжують негативні емоції або байдуже ставлення до спілкування іноземними мовами. Це є наслідком неефективного навчального процесу в загальноосвітніх навчальних закладах і становить перешкоду для саморозвитку учнів, виявлення своїх здібностей та можливостей на занятті з іноземної мови. Певні труднощі при спілкуванні іноземними мовами майже в кожного

другого старшокласника викликані невеликим запасом лексичних знань. Така особливість є характерною для всіх учнів старшої школи незалежно від типу школи. Більшість опитаних старшокласників відповіли, що основними психологічними перешкодами, які зумовлюють хвилювання під час уроку іноземної мови для них є занижена самооцінка (68,4%), проблеми з саморегуляцією власних негативних емоцій (47,1%) та міжособистісні конфлікти (22,1%).

На основі емпіричних даних виявлено статистично значущі додатні кореляційні взаємозв'язки між особистісною тривожністю старшокласників та їх статтю ($r=0,55$ при $p<0,05$) і віком ($r=0,43$ при $p<0,05$). Отримані дані дають підстави стверджувати, що тривожність (схильованість) зростає з віком учнів старшої школи та залежить від статі старшокласників, а саме більш тривожними є юнки, ніж юнаки. Значущий додатний кореляційний зв'язок виявлено між мотиваційним та когнітивним і операційно-діяльним компонентами зазначеної готовності (коефіцієнт рангової кореляції за Ч. Спірменом на рівні значущості $p=0,01$), а також зв'язок між мотиваційним та емоційно-вольовим компонентами психологічної готовності (коефіцієнт рангової кореляції за Ч. Спірменом на рівні значущості $p=0,05$). Звідси випливає, що, підвищуючи мотивацію учнівської молоді до вивчення іноземних мов, можна підвищувати рівень розвитку її когнітивного, операційно-діяльного та емоційно-вольового компонентів психологічної готовності до оволодіння нерідними мовами.

Результати дослідження. Проведене дослідження підтвердило необхідність здійснення цілеспрямованого розвитку та корекції всіх компонентів психологічної готовності старшокласників до оволодіння іноземними мовами.

Ефективність формування комунікативної компетенції зумовлена низкою психологічних і педагогічних чинників, які можна визначити як істотні обставини, що впливають на успішність розвитку спілкування в майбутніх спеціалістів. Чинники успішності ґрунтуються на структурі навчальної діяльності, яка надає змогу ідентифікувати їх з її структурними компонентами створення умов для розвитку внутрішньої мотивації до спілкування, удосконалення навчально-виховного процесу за рахунок включення студентів у процес обговорення конкретних ситуацій, виходячи з їхньої фахової діяльності.

Визначено, що вагомим компонентом психологічної готовності випускників шкіл до оволодіння іноземними мовами є мотивація, котра може мати вирішальний вплив на успішність оволодіння старшокласниками іноземними мовами. Було виділено такі складники мотивації: пізнавальні мотиви, мотиви обміну інформацією з іноземними колегами, мотиви працевлаштування, мотиви престижу спілкування іноземними мовами та мотиви матеріального характеру. Але основним видом діяльності, через який реалізується мотивація оволодіння старшокласниками іноземними мовами, є спілкування.

Важливо наголосити на тому, що ефективність володіння іноземною мовою як у процесі навчально-професійної діяльності, так і в практичному житті загалом, значною мірою залежить від психологічної готовності особистості засвоїти і використовувати іншомовне мовлення, від уміння долати стереотипи й уявлення про свої можливості.

Перспективи подальших розвідок. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів вище зазначеної проблеми. Тому перспективою подальших розвідок є вивчення впливу індивідуально-типологічних особливостей та професійної спрямованості на формування психологічної готовності особистості до оволодіння іноземними мовами в закладах вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борецька Г. Е. Сучасні технології формування англійської мовної компетенції в говорінні в учнів основної і старшої школи / Г. Е. Борецька // Іноземні мови. – 2010. – № 2. – С. 23–26.
2. Бучацька С. М. Психологічні особливості підготовки студентів з іноземної мови / С. М. Бучацька // Зб. наук. праць. – № 33. – Ч. II. – Хмельницький : Вид-во Національної академії ДСПУ. – 2005. – С. 139–142.
3. Волобуєва О. Ф. Сприйняття та розуміння текстів іноземною мовою / О. Ф. Волобуєва // Вісник Київського національного університету імені Т. Г. Шевченка. – Вип. 29. – К., 2012. – С. 20–23.
4. Гапоненко Л. П. Навчання іншомовному професійно спрямованому спілкуванню через активізацію комунікативної позиції студента / Л. П. Гапоненко // Вища освіта України. – Дод. 2 до № 3. – Т. V (30). – Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – К., 2012. – С. 93–99.
5. Гринчишин О. М. Щодо науково-теоретичних основ побудови моделі мотивації оволодіння іноземною мовою та методів її експериментального вивчення / О. М. Гринчишин // Зб. наук. праць № 23. – Ч. I. –

- Хмельницький : Вид. нац. академії ПВУ, 2002. – С. 301–309.
6. Завірюха А. В. Психологічні проблеми спілкування іноземною мовою у студентів немовних навчальних закладів / А. В. Завірюха // Проблеми загальної та педагогічної психології. – 2007. – Т. 9. – С. 356–360.
 7. Онуфрієва І. Л. Психологічний аспект навчання іноземного мовлення дорослих / І. Л. Онуфрієва, Л. А. Онуфрієва // Проблеми сучасної психології. – 2010. – Вип. 7. – С. 496–507.
 8. Чиханцова О. А. Роль іноземної професійної комунікаційної компетенції під час оволодіння фахом у ВНЗ / О. А. Чиханцова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.social-science.com.ua>.
 9. Baranauskienė I. Psychological characteristics of school-leavers' hardiness at their professional self-determination / Baranauskienė I., Serdiuk L., Chykhantsova O. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://socialwelfare.eu/index.php/sw/article/view/275>.
 10. Larsen-Freeman D. Techniques and principles in language teaching / D. Larsen-Freeman. – 3rd edition. – Oxford University Press, Kindle Edition, 2013. – 273 p.
 11. Moloney R. Making intercultural language learning visible and assessable / R. Moloney, L. Harbon // Proceedings of CERCLL Intercultural Competence Conference. – Tucson, Arizona, 2010. – P. 281–303.
 12. Schulz R. A. The challenge of assessing cultural understanding in the context of foreign language instruction / R. A. Schulz // Foreign Language Annals. – 40 (1). – 2007. – P. 9–26.
- REFERENCES**
1. Borets'ka H. E. Suchasni tekhnolohiyi formuvannya anhlomovnoyi kompetentsiyi v hovorinni v uchniv osnovnoyi i starshoyi shkoly / H. E. Borets'ka // Inozemni movy. – 2010. – № 2. – С. 23–26.
 2. Buchats'ka S. M. Psykholohichni osoblyvosti pidgotovky studentiv z inozemnoyi movy / S. M. Buchats'ka // Zb. nauk. prats' № 33. – Ch. II. – Khmel'nyts'kyi : Vyd-vo Natsional'noyi akademiyi DSPU. – 2005. – С. 139–142.
 3. Volobuyeva O. F. Spryynyattya ta rozuminnya tekstiv inozemnoyu movoyu / O. F. Volobuyeva // Visnyk Kyiviv'koho natsional'noho universytetu imeni T. H. Shevchenka. – Vyp. 29. – K., 2012. – С. 20–23.
 4. Haponenko L. P. Navchannya inshomovnomu profesiyomu spryamovanomu spilkuvannnyu cherez aktyvizatsiyu komunikatyvnoyi pozytsiyi studenta / L. P. Haponenko / Vyscha osvita Ukrayiny. – Dod. 2 do № 3. – Т. V (30). – Tematychnyy vypusk «Vyscha osvita Ukrayiny u konteksti intehtratsiyi do yevropeys'koho osvith'oho prostoru». – K., 2012. – С. 93–99.
 5. Hrynchyshyn O. M. Shchodo naukovy-teoretychnykh osnov pobudovy modeli motyvatsiyi ovodolinnya inozemnoyu movoyu ta metodiv yiyi eksperymental'noho vyvchennya / O. M. Hrynchyshyn // Zb. nauk. prats' № 23. – Ch. I. – Khmel'nyts'kyi : Vyd. nats. akademiyi PVU, 2002. – С. 301–309.
 6. Zaviryukha A. V. Psykholohichni problemy spilkuvannya inozemnoyu movoyu u studentiv nemovnykh navchal'nykh zakladiv / A. V. Zaviryukha // Problemy zahal'noyi ta pedahohichnoyi psykholohiyi. – 2007. – Т. 9. – С. 356–360.
 7. Onufriyeva I. L. Psykholohichnyy aspekt navchannya inshomovnoho movlennya doroslykh / I. L. Onufriyeva, L. A. Onufriyeva // Problemy suchasnoyi psykholohiyi. – 2010. – Vyp. 7. – С. 496–507.
 8. Chykhantsova O. A. Rol' inshomovnoyi profesiyonoyi komunikatsiyonoyi kompetentsiyi pid chas ovodolinnya fakhom u VNZ / O. A. Chykhantsova [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.social-science.com.ua>.
 9. Baranauskienė I. Psychological characteristics of school-leavers' hardiness at their professional self-determination / Baranauskienė I., Serdiuk L., Chykhantsova O. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://socialwelfare.eu/index.php/sw/article/view/275>.
 10. Larsen-Freeman D. Techniques and principles in language teaching / D. Larsen-Freeman. – 3rd edition. – Oxford University Press, Kindle Edition, 2013. – 273 p.
 11. Moloney R. Making intercultural language learning visible and assessable / R. Moloney, L. Harbon // Proceedings of CERCLL Intercultural Competence Conference. – Tucson, Arizona, 2010. – P. 281–303.
 12. Schulz R. A. The challenge of assessing cultural understanding in the context of foreign language instruction / R. A. Schulz // Foreign Language Annals. – 40 (1). – 2007. – P. 9–26.

Отримано 27.12.2017 р.